

Bence Lajos

Himnusztröredék a XXI. századra

Isten, áld meg a magyart,
ne nagyon, ne nagyon
csak, ahogy a fagy
pelyhedzik a jégvirágos
ablakon, szán
hasít a téli havon...

Isten, verd meg a magyart,
ne nagyon, csak mint
a lomb hull ősszel,
s lepkeszárny-remegés,
az alkonyi szél a tavon,
holdvilágos alkonyon.

Isten verd, veretlen
ne hagyd, ki ellene
tör, s áldva áldd, kit
keblére ölel, ölelve
szeret és gyilkolva
fojt, istenáldotta
kétségbeesésben...

Zágorec Csuka Judit

Utak Európába

Útjaid még vihetnek Londonba,
Párizsba, Bosztonba, Belgrádba,
Tokióba, New Yorkba, de meghalni
csak itt tudsz igazán, itt eshetik
szét életed.

Útjaid még vihetnek idegen tájakra,
beleszorulhatsz még idegen
kiismerhetetlen világokba, de csak
itt állhatsz meg ezeken a dombokon.

Útjaid még vihetnek tökéletesebb
demokráciákba, szétszakadt szigetekre,
de a szőlőszemek és a barázdák
hazahúznak vadon nőtt falusi tájaidra.

Geresits Gizella

A csönd

Megalkottad
A Tágasságot bennem,
s szerető Határtalannak
igézetébe vontad lelkem:
és belépett szívembe az Erőd.

Megalkottad a Jó mértékét,
örömét a magányosnak adtad:
és mélyén felizzottak Szent Titkaid.

Megalkotom a csendet most, Uram,
mert Arany Folyód partján – láttam! –
a Te Fény-tiszta Csöndödben lakozol...

Lukács Izabella

Számtalan

(Részletek egy készülő ciklusból)

137.
tarkód, mint karcsú, útszéli árok.
ívének mélyén patakzik a könny, és
vadul hervadnak a csókvirágok.

138.
mint éjszakénként az utcavégi
templomban az örökmécses, mindig úgy
pislákolysz bennem, és sosem égsz ki.

140.
épp úgy karcsú, csengő, csupasz-csapodár,
és épp úgy üres és tiszta vagyok,
mint egy fejre állított talpas pohár.

142.
te a befalazott ablak vagy, vásott.
én párkányon a vörös muskátli.
jövönk csak téglák, és szép kilátások.

143.
csak fogd meg a kezem,
s ne félj a nyirkos hidegtől
majd, ha elengedem.

Garai László

Újévi köszöntő

Adjon Isten egészséget,
kenyeret, bort, tehetséget,
tisztá szívet, éles elmét,
hitet adjon, jószerencsét!

Adjon Isten boldogságot,
szeretet, bátorságot,
s elviselni a jövőt
mosolyt adjon, nagy erőt!

Adjon Isten hű családot,
ne túl sok, de jó barátot,
önzetlen és szép szerelmet
s adjon hozzá békességet!

Kondákor Gyöngyi

Tavasza a kertben

Nyílik a kék virág, az ég,
báránfelhő függöny lebben
csordogáló színarany méz,
szétcsorog az alvó kertben.
Új tavaszát éli a föld,
szél vibrál a fűzfák arcán,
kitáruló fényes kékség
ül a fenyők széles vállán.
Fehéren és kéken lebben
rojtosszélű könnyű kendő,
tükröződik kék szemedben
csipkésorrú báránfelhő.
Tudsz-e nyílni szerelemre
messzeségek messzesége,
tudsz-e nyílni szerelemre,
tavaszi szél hús keserve?

Molnár Gábor

Hajsötéteden

és jöttél tavaszként a télben,
jégvirág lángokkal, merészen,
s voltál a fagyban is kikelet, remény,
az elaggó Napisten lehelte fény

és lángjaid közt álltam,
tüzedben az olvadásra vártan,
s hiába is támadt felém emberszagú vétkem,
nem hatolt be szívemig az ostorozó szégyen

és élővé nyújtóztam tekinteteden,
csillagbarnán néztél reám világegyetem,
s a szavak bennem teljes csenddé lettek,
üvöltve is némán, hozzád közeledtek

és vagyok a mennybe gyökerező lábbal,
itt, az emberteleneknek háttal,
s bandukol vándorló kezem,
érettem kibontott hajsötéteden

L. Simon István

Sírfelirat

A mindenem voltál.
Most madarak szállnak
Fenn a sötét éjben,
Emléked ölelem
E hosszú, hosszú télben.

Péntek Imre

Őszi anziksz

Fenyők alatt a fűben
nőnek már sárga gombák,
hálóiakat a pókok
sietve összefonják,

szállnának messzebb,
melengető tájra,
hidegét az évszak
a légből felzihálja.

Kórók kórusa mormol
siralmas monológot,
a bokrokon kigyúlnak
a bogó-szemaforok.

Szerkesztőségünk tisztelettel köszönti **Péntek Imrét**,
folyóiratunk korábbi főszerkesztőjét 80. születésnapja alkalmából.

HORVÁTH LÁSZLÓ: Könyvek könyve – 2001

Soós József

Őszi délután

Mily szép az őszi délután,
venyigéken hegedül a nap.
Egy árva sas köröz csupán
felettem, és suhintó szavak.

Dombok lágy gerincét nézem
a ritkás lombon át.
Szőlők közt a borospincék
fehérlő homlokát.

Bár itt az ősz, s szálkásodik a fény,
nem vagyok egyedül.
Örülök az árva sugárnak,
ami még rámvetül.

Már alkonyul, hullámzó ködök
gyűlnek a fák alatt.
Még látom, a domb mögött
alázuhan a nap.

Csillag a hóban

Csillag a hóban -
lépked egy cinke
Virít a mellén
tiszta kis inge

Járása hulló
hópihe tánca -
Mesék világszép
királyleánya

Lackner László

Az örök szerelem választása

Kósa Anna balladájának reneszánsza

Pákán a hatvanas évek közepén a megyei népdalkörök találkozásán, a pórszombati kórus igényes előadásában hallottam először egy szomorú, kettős szerelmi tragédiát elmesélő balladát. Utánajártam, és egy népdalgyűjteményben ráakadtam remek, letisztult népzenei változatára.

Mi is történt valójában akkor, 1921-ben *Zalabaksán Kósa Ferenc házánál*, hogy abból egy tizenhét versszakos ballada született, szájrol szájra szállva a környékbeli hetési nép ajkán?

A Kósa család 15 katasztrális hold földterülettel rendelkező, közepesen módosnak számító, gazdálkodó parasztcsalád volt. Két gyerekük született. 1920-ban, történetünk kezdetén a már 20 éves Anna, és a 15 éves Gyula.

Anna „szép bőrű, piros arcú, világosbarna hajú, közepes termetű lány volt. Kedves, barátságos mindenkihez. Eljárogatott a mezőre is dolgozni, de az anyja elkényeztette, nem paraszti munkára nevelte”.¹ Volt valami megfoghatatlan belső kisugárzása: többen elmondták, hogy jó volt nézni finom vonásait, jó volt hallgatni igényesen fogalmazott meséjét, kislányos hangját. Szeretett olvasni, művelődni, és ez áradt a lényéből.

Sok környékbeli fiatalember próbált közel kerülni hozzá, de ő mindenkit elutasított. Bíró Pál, a Zalabaksán székelő önkéntes határőr egység tagjaként többször segédkezett Kósáéknál, házépítéskor, aratáskor. „Ez a Bíró rettenetesen tudott dolgozni. Ez volt az első kaszás. Az első kaszás az rangosabb volt, ő volt az első ember. Volt eset, hogy a kaszások máshol elhagyták az első kaszást. Ez rettenetes szényen volt. Bíró itt nagyon igyekezett, nehogy beérvék”.²

Többek szerint Annuskának már az első találkozáskor megtetszett a barna hajú, határozott, erős, lobbanékony, Pestet megjárt fiatalembert. Mivel a családfő sokat betegeskedett, úgy döntöttek, felvesznek egy szorgalmas cselédet. Amikor kiderült, hogy Bíró leszerel, felkínálták neki, hogy ne menjen vissza Budapestre kovácsnak, szegődjön el hozzájuk. Ennek Anna különösen örült. Először egyre erősödő szimpátia, majd lassan szerelem szövődött közöttük. A szülők ekkor még nem tiltották a közeledésüket.

Bíró Pál az alsólendvai járásban Göntérházán született, egy tízholdas parasztcsaládban. Nyughatatlan, törekvő ember volt.

– „Pali azt mondta már később, menni megy, akárhová, csak itthon ne legyen... Azt nem is tudom, hogy miért indult akkorán úgy Pestre?... Egy kovácsmesterhez szegődött. Tizenöt, tizenhat éves lehetett, amikor elment hazulról...”³

Kósa Anna húszévesen

Kósa Anna ünnepi öltözékben

Bíró Pál tizenöt évesen

Pali tehát kitanulta a kovácmesterséget... Mikor a háború a vége felé járt, gazdáját bevonultatták, így a fiatalembernek fölmondott. Akkor hazajött egy-két napra, de visszament.

- „Könyörögtem neki, hogy ne menjen vissza Pestre, itt csöndesebb az élet, de nem lehetett erről beszélni vele”.

- Azt nem mondta, hogy vörös katonának megy?

- „Azt nem tudom, hogy a vörösökhöz állt-e be, önkéntesekről beszélt...”³

A Hadtörténeti Levéltár dokumentumai szerint Bíró Pál neve nem szerepel a Vörös Hadsereg katonáinak névsorában”.

A Muravidéket, benne Göntérházát is, a trianoni békediktátum döntése értelmében elcsatolták Magyarországtól a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz.

*

Kósáék Gyula fia 1921. márciusában tüdőgyulladásban hirtelen meghalt, ezzel megváltozott a helyzet. A környéken serénykedett egy Bamba nevű asszony, aki házasulandó fiatalokat igyekezett összeismertetni, összehozni. Felbukkant Kósáéknál is, és elsősorban az asszonyt próbálta befolyásolni, hogy ne adják a lányukat Bíró Pálhoz. - „Anna az öccse halálával felértékelődött, a vagyont most már egyedül ő örökli, kaphat magának módosabb férjet is” - érvelt az asszony. Kósáné hallgatott rá, és mivel az övé volt a családban a döntő szó - bár Pali édesanyja járt már náluk egy kézfogón-, megváltozott a helyzet. Tovább erősítette Kósáné ellenállását, hogy Göntérházát elcsatolták Magyarországtól, és ezzel Pali földjárandósága bizonytalanná vált; ráadásul közben az is kiderült, hogy nagyon sovány adottságú, belvizes területekről volt szó.

A fiatalok sehogy sem tudtak beletörődni abba, hogy el akarják szakítani őket egymástól. A közel egy év alatt nagyon megszerették egymást, hónapok óta tervezgették a közös jövőt. Annuska már esküvői ruhát is választott magának a csesztregi varrónőnél. Odaálltak a szülők elé és kijelentették, hogy egymáséi akarnak lenni, érveltek, könyörögtek, de mindhiába. Kósa még csak hajlott volna arra, hogy a fiatalember vegye el a lányukat, de a felesége makacsul kitartott: „Azt aztán nem! Soha!”

Június huszonhatodika, vasárnap. Ebéd után Anna átfutott a szomszédba, de nem sokáig maradt. Amikor hazaért, szólt Palinak, hogy menjenek ki a temetőbe, vigyenek virágot Gyula sírjára... útközben beszóltak Bambáékhoz és a másik felbujtó asszonynak is, hogy nem terveznek-e kijönni a temetőbe? Nem mentek. Az eset után arra következtettek a faluban, hogy esetleg Pali rajtuk akart bosszút állni a temetőben, s magukkal is ott akart végezni. A temetőből hazaérve a konyhában beszélgettek. Három óra felé nagy éneklésre lettek figyelmesek. Jönnek a lakodalmások – mondták, s a fiatalok kimentek a kapuhoz. A szekérről lekiabáltak, üdvözölték

Annát, és Palit. Utólagosan többen azt mondták, hogy ez a látvány lehetett az utolsó csepp a pohárban. Bementek a konyhába, Anna könyvet vett elő, s valószínű folytatták a gondolatcsereét az előbbi látványról. Pali bement a spájzba – ott rejtegette a fegyverét -, és ahogy kijött onnan, becsapódott az ajtó, és eldörrent az első lövés. Anna leesett a székről, újabb lövés dörrent, Pali a spájzajtónak vágódott.

-„Készültek erre. Napokkal előtte mind a ketten szomorkásak voltak”.
-nyilatkozta Soós Lajosné, szomszédasszony.

A berohanó anya elé szörnyű kép tárult. Sikoltozott, jajgatott, de már késő volt. Jöttek a kíváncsiskodók. – „ Gyilkos! Gyilkos!” – kiáltotta Bamba, és meg akarta rugdosni Palit. Lefogták.

-„ Az egyik csendőr felfogta a pisztolyt, s hallom amikor mondja: 7,65-ös Frommel, öntöltős. Az előtérben egy férfi megjegyezte, ezt a vörösuralom alatt szerezhette a Pali, s azóta dugdosta .”⁴

*

Érdekelt az egykori Kósa-ház, így 1996-ban felkerestem az akkori lakóit, akik szívesen fogadtak. Mosolygós, hatvan év körüli asszony nyitott ajtót. Pillanatok alatt bizalmába fogadott, és mesélni kezdett, miközben megállás nélkül gyúrta a levestésztát.

-„ El sem tudja képzelni, hányan jártak itt a rádiótól, a tévétől, meg a jó ég tudja honnét... Na, szóval itt – bökött a gáztűzhelyre –, ennek a helyén egy asztal állott, emellett üldögélt Annuska. A fiú meg eminnét lőtt rá a kamraajtóból. A lány előrebukott, le a kőre, és nem mozdult. Patakozott a vér, azt mondják tiszta vér lett itt minden. Aztán mikor a fiú látta, hogy Annuskának vége, magába eresztett két golyót, ő is elvágódott, ide a lány mellé, és azonnal meghalt. Szíven lőtte magát. Utcáról, szomszédból berohantak az emberek, elszörnyülködtek a látványtól... és akkor Annuska még mozdult egyet, gyorsan föltették az ágyra, de hamarosan ő is lehunyta örökre a szemét.”

- Azt mondta valaki, hogy a golyó helye meglátszik a falban?- vetettem közbe.

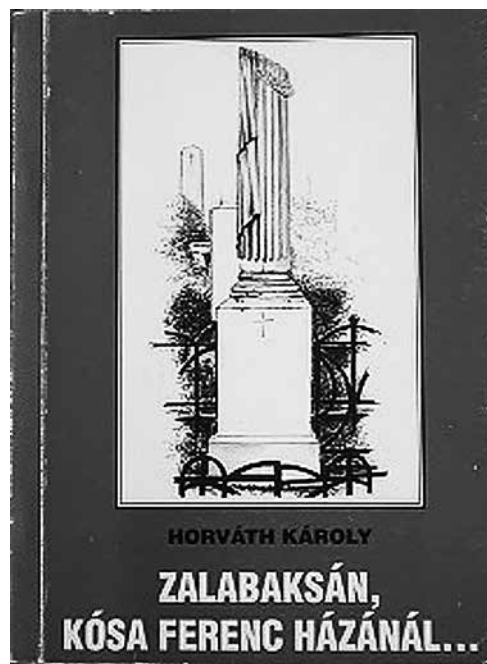
-„Négy-öt éve még megvolt, de bevakoltattuk. Valahol itt, látja?”

- Hogy ismeri a történetüket?

-„Ezerkilencszázhusz elején jött Pali a faluba, munkát keresett. Kósa nem szeretett dolgozni, nagy volt a gazdaság, hát megegyeztek vele. Együtt serénykedtek Gyulával, Annuska öccsével, de az szerencsétlen vezna, beteges fiú volt, a Pali helyette is húzta az igát. A jó kötésű, jó vágású, erős gyerek az öreg Kósának gyorsan megtetszett, végleg fölfogadták. Hamarosan házépítésbe fogtak, akkor készült el ez az épület; a Pali ott is úgy serénykedett, hogy a kőműves el akarta vinni magával állandó segédnek. Na, mire év vége lett, a Palinak odaigérték Annuskát; két gyenge férfi mellé kell egy egészséges, erős ember, gondolták. No, akkor tél közepén váratlanul meghalt a Gyula gyerek, elvitte a tüdőbaj; a gyász miatt, ugye nem lehetett előhozni a házasságot. Közben aztán persze a Kósáné elgondolkodott: egyke lett a

Kósa-kripta, mögötte jobbra Bíró Pál síremléke

Horváth Károly riportkötete

Nova, 1952.
Harkány Lajosné 43 éves

333

Za - la - bak - sán, Kó - sa Fe - renc há - zá - nál,
Ki - nek nem volt több gyer - me - ke lá - nyá - nál,
Óv - ták is őt, még a szél - től is, szé - gényt,
Mun - ka mi - att föl - fo - gad - tak egy le - gényt.

A ballada
kottája

2. Hogy a dologgal könnyebben bírjanak,
Persze, hogy ők azt mondták az ifjúnak,
Hogyha beáll őhözájuk cselédnek,
Hozzámegy az Annuska feleségnek.

lány, kezdték az eljegyzés napját halogatni. Képzelteti, a Bíró Palinak az anyja Göntérházáról gyalog elhozta a fején, körbechen az eljegyzési süteményeket, erre azt mondták neki, hogy most nem lehet megtartani, mert sok a munka. Másodszori időpontban is eljött az a szegény asszony, igaz akkor óvatosságból a kosarát egy faluszéli házban hagyta, de akkor meg azt találták ki, hogy beteg a ló. Később aztán nyíltan kimondták, hogy nem lesz esküvő. Az asszony volt a kegyetlen, ő nem akarta, hogy egybekeljenek. Állítólag egyik barátnőjének Annuska azt mondta, csak úgy tudják megőrizni a szerelmüket, ha megölik magukat.”

Mennyire másképp meséli el egy kortárs, esetleg szemtanú, és megint másképp, az, aki csak hallomásból tudott meg ezt-azt.

Kíváncsi voltam a korabeli hivatalos bejegyzésre, ezért elmentem Csesztregre, és felkerestem a plébániát. Zalabaksán volt korábban templom, de 1920-ban villámcsapás érte és leégett. Szegény emberek lakták a falut, újjáépíteni nem tudták, így a szomszéd parókia és templom szolgáltatásait vették igénybe. Az anyakönyvben az alábbi bejegyzést találtam:

„Név: Anna, Kósa Ferenc földműves és Sohár Fáni leánya,

Kora: 21 éves

Halál oka: gyilkosság

Észrevétel: Bíró Pál ifjú, mint gazdasági cseléd, a szülők házassági ellenkezése miatt szerelmi drámából a leányt, majd önmagát revolverrel agyonlőtte. A járási tisztiorvos bizonyítványa szerint Bíró Pál Kósa Anna megölését, és saját életének kioltását pillanatnyi elmezavarban követte el, és tetteért beszámítható nem volt.

Közös sírban nyugosznak.”

Az utolsó mondatot később tintával áthúzták.

Az egyház gyilkost nem temetett el, ezért Kósa megszerezte a járási tisztiorvostól a fent hivatkozott igazolást.

1969-ben felkerestem a temetőt is. Gondozott kis falusi sírkert tárult elé, ahol a régi sírokon is nyíltak már a tavasz első virágai: a pünkösdi rózsa, az írisz és a bazsarózsa. Három idősebb nényt láttam hajlongani a kövek között; kapáltak, tépték a gázt, tettek-vettek.

Gyorsan ráakadtam a rideg, rozsdás vaskerítéssel körülfogott műkö kriptára, amely fölött fejfaként egy magas, derékba tört klasszicista kőoszlop állt, rajta vésett betűk: Kósa Gyula, Kósa Anna. A felirat megkopott, az emlékmű tövénél magasra csapó fű, és lósóska virított.

Idősebb asszony állt meg mellettem, lehetett már vagy nyolcvan éves. Szóba elegyedtünk. Így rögzítettem a beszélgetésünket:

-„Akkor egymás mellé temették őket, valahol itt a temető elején.” – csapott a kezével jobbra.

-„ Így akarta a falu, és a szülők nem mertek ellenkezni, mert tudták, hogy rettenetesen hibáztak. Szép, külön árkolt sírjaik voltak, amit aztán a nép összekapált, másnap a Kósáné árokkal újra szétválasztotta őket. Ez így ment hónapokon által, amíg meg nem csináltatták ezt a kriptát, és ide át nem hozatták Annuskát, a Gyula gyerek mellé, a családi sírhelyre. Erre a nép – bosszúból-e, vagy mi – suttogni kezdte, hogy elcserélték a koporsókat, és hogy a Bíró Pali feszeleg a családi sírboltban. Az asszonyt nem hagyta békén a kétség, hónapokig engedély után szaladgált, aztán felnyitatta a sírt. Persze, hogy Annuska feküdt benne. Akkor meg azért beszélt ki őket a nép, hogy még a sírban sem hagyják békén pihenni a lányukat.”

- Maga is ott volt a temetésen? – kérdeztem.

-„ Itt-e? Az egész falu, de még a szomszéd községek is ide tódultak, sohasem volt itt annyi nép hallja, pedig temettek ide orvost, szolgabíró, az ég tudja kiféle méltóságokat, mert tudja, egy időben járási székhely is voltunk.”

- Hol van a fiú sírja?

-„Hát, itt a Kósáék kriptája mögött, valahol” — intett egy elparlagosodott, füves rész felé, ahol az öreg sírok hátát jócskán elsimította az idő.

-„Tudja nagyon sokáig gondozták a népek Bíró Pali sírját, de ahogy kihaltak a régiek, elveszett az emlékezés.”

- És a balladát tudja-e?

-„Tudom, hogyan tudnám — mondta büszkén — Tollfosztóban, kukoricahántásra, ha összejöttünk, mindig elénekeltük. Otthon az éjjeliszekrény fiókjában, a Bibliámban őrzöm a verseket, bármikor el tudnám danolni.”

*

Jómagam több tizenhét strófás szövegváltozatot is találtam, de volt olyan is, amelyik csak tizenöt, vagy kevesebb versszakból állt. Érdekes, hogy egy falun belül is, egyik-másik mennyire eltért a többitől.

1996-ban már nem lehetett tudni, hogy hol nyugszik Bíró Pál, de 1993-ban Horváth Ottó polgármester több idős embert kivitt

ZALAI GYŰJTEMÉNY

10.

VAJDA JÓZSEF

**HALLOTTAD-E HÍRÉT
ZALAEGERSZEGNEK?**

333 zalai népdal

A ballada második publikálása

Vajda József

a temetőbe, és felkutatták, beazonosították a fiatal ember sírját. Helyi vállalkozók segítségével egyszerű, de ízléses műkö síremléket készíttettek a számára.

*

A balladára Vajda József népzenekutató *Hallottad-e hírét Zalaegerszegnek* c. gyűjteményes kötetében akadtam rá, a hatvanas évek közepén. Több évtizede felkerestem, a nyugdíjas tanár így emlékezett vissza a kincstalálás izgalmas pillanatára:

„Ezerkilencszázötventől Nován tanítottam, s egy év múltán ott kezdtem el a rendszeres népdalgyűjtést. Egy alkalommal a gyerekeket megkértem, kérdezzék meg a szüleiket, nagyszüleiket, ismernek-e népdalokat, majd írják le azok szövegét, és hozzák el az iskolába. Az egyik kislány többé-kevésbé ismerős dallammal ismeretlen, és nagyon izgalmas strófákat hozott. Még aznap felkerestem a családot, és Harkány Lajosné elénekelte nekem a tizenhét versszakos balladát. Óriási izgalom fogott el, mert Zala megye népi balladakincse bizony ugyancsak szegényes volt. Lejegyeztem, nyilvánosságra hoztam, hamarosan műsorára tűzte a rádió, novai adatközlőm előadásában. Aztán 1959-ben a Cserta partján című népdalgyűjteményemben publikáltam. Később ismét bemutatták a rádióban, és akkor egy kis műsort is kerekítettek köré. Megszólaltattak egy idős asszonyt, aki osztálytársa volt Annának, ő úgy tudta, hogy egy pórszombati asszony írta a vers első változatát”.

- Ha ez igaz, akkor felmerül a kérdés: népballada ez valójában?

A finoman mosolygó népzenekutató mintha várta volna a kétkedő szavakat.

„Minden népdal úgy született, hogy először valahol, valaki leírt valamit. Énekelgették, elvettek belőle, tettek hozzá, formálták, átírogatták, míg egyszer csak kialakult egy többé-kevésbé állandósult változat. Itt is így történhetett. Mondjuk, az a bizonyos pórszombati asszony elkezdte írni, aztán mások átvették, és elindult a folyamat. Később olyat is hallottam, hogy egy zalabaksai személy írta meg először. Tény — és ez úgy gondolom bizonyító erejű — több variáció is közkezen forgott, és még ma is felkutathatók lennének eddig ismeretlen változatok. A nép több mint fél évszázadon át énekelte, tehát a vers, és a dallam a nép ajkán bejárta a balladává válás kikristályosító folyamatát. Érdekes, hogy a szöveg tartalmaz régebbi, ismertebb balladákból átemelt sorokat; dallamának több motívuma pedig helyi népdalokból származik. Ez esetben ez nem számít plágiumnak, a nép kölcsönvehet önmagától. Számos példát lehetne fölhozni ennek a gyakorlatnak az igazolására.”

Törődött papírlapot teszek elébe, az alján szálkás betűkkel gondosan odakanyarított keltezés: Zalabaksa, 1932. június 10. Beleolvas, majd szinte felkiált:

- „Itt van, ni! Alapvetően eltér az eddig fellelt változatoktól, a versszakok száma is kevesebb.”

- Ismeri őt? — tettem elé a szép fiatal lány portréját.

A Nincs irgalom című film forgatása

- „Ő volt Kósa Annuska” — nyúlt érte, és telt ujjával érzékletesen emelte fel az asztalról a fotót.
- „Szép lány volt. Nagyon szép... és milyen gyermekien tiszta a tekintete”.

- *Hogyan került a fotó eredetije a Novai Helytörténeti Gyűjteménybe?*

- „Vaska Miklós helyi iskolaigazgató valamikor az ötvenes években fogott hozzá a kis helyi múzeum megszervezéséhez. Az Alsóhegyen is jártak, hogy régi munkaeszközöket gyűjtsenek össze, itt említette neki valaki, hogy szekrényének a tetején van Annuska fényképe. Előtte néhány hete hallották a rádióban a balladát.”

- *Hogy kerülhetett a kép a novai hegyre?*

- „Miután Kósák eltemették mindkét gyereküket, az anya megőrült, és hamarosan meg is halt. Az özvegyen maradt Kósa Ferenc — menekülve az iszonyatos történet emlékeitől — Zalabaksán mindent eladott, majd elvett feleségül Nován egy alsóhegyi asszonyt, és hozzá költözött. A háború utáni években aztán ő is elhunyt.”

*

A hatvanas évek elejétől országos hírnevet szerzett amatőr filmklub működött Lentiben, amelynek tagja, majd vezetője lettem. 1968-ban érlelődött meg bennem az ötlet, hogy filmet kellene készíteni Kósa Annus balladájáról, és annak előtörténetéről. Félig-meddig már elkészült a forgatókönyv, amikor Balogh József, a művelődési ház akkori igazgatója megkeresett, hogy a járási tanácscon szeretnék, ha a tanácsköztársaság megalakulásának ötvenedik évfordulójára készítenénk egy filmet. A célra kapnánk húszezer forintot.

- *Kósa Annus balladája* – vágтам rá, de az igazgató kétkedve nézett rám: - „Ennek mi köze a tanácsköztársasághoz?” – Villámként zúgott át rajtam valami, és már mondtam is: *A fiúnak azért volt pisztolya, mert bujkáló vöröskatoná lehetett.* Az igazgató nem kérte, hogy bizonyítsam, csak rábólintott: - „Rendben. Csináljátok.”

– Így kezdtem utánajárni a történeteknek, majd megírtam találkozásomat a balladával 1996-ban, a Pannon Tükörben megjelent interjúban.

A film a Dél-Dunántúli Amatőrfilm Szemlén ezüst díjat, az Országos Vidéki Amatőrfilm Szemlén második díjat kapott.

A szomorú történet további amatőr művészeti csoportokat is arra inspirált, hogy színpadon megidézzék a történetet, népdalversenyeken énekeljék. Zalában, és Muravidéken még ma is több énekkar állandó repertoárjában napirenden tartja a balladát.

*

Ez év június 26-án volt száz éve, hogy a kettős öngyilkosság megtörtént. Ez alkalomból a falu polgármestere a ballada és a szerelmesek emlékére társadalmi segítséggel készíttetett egy kis egyedi emlékművet, amely stílusosan egy korabeli ekére épül, márvány és kovácsoltvas elemekkel. Kőbe vésvé finom dombormű idézi a szerencsétlenül járt szerelmespár utolsó, ölelkező pillanatát, és a ballada tizenhét versszakát.

LÁBJEGYZETEK:

¹ Horváth Károly népzene kutató 1997-ben egy interjúkötetet jelentetett meg *Zalabaksán Kósa Ferenc házánál...* címmel, amelyben a még élő szemtanúkat, kortársakat szólaltatta meg, akik sok fontos részlettel egészítették ki, árnyalták a történéseket. Nyilatkozó: Joós Pál, Zalabaksa,

² Horváth Károly, interjúkötet. Nyilatkozó: Takács Sándor, Zalabaksa,

³ Horváth Károly, interjúkötet. Nyilatkozó: Soós Rozália, Göntérháza, Bíró Pál édesanyja,

⁴ Horváth Károly, interjúkötet, részlet,

A csesztregi plébános megáldja az emlékművet

Dús LÁSZLÓ: Plasztika

Dús LÁSZLÓ: Plasztika